

## ZWANGERSCHAP EN GEBOORTE BIJ DE TORADJA'S VAN MIDDEN-CELEBES.

DOOR

DR. N. ADRIANI,  
Zendingsschool te Oegstgeest.

---

De opvattingen, die de Toradja-stammen van Midden-Celebes hebben over bevruchting, zwangerschap en geboorte, vormen een samenhangend geheel, dat volkomen past in hunne animistische wereldbeschouwing. De verschillende gebruiken bij zwangerschap en geboorte zijn dan ook in de animistische denkwijze geworteld en, van animistisch standpunt bezien, noodzakelijke maatregelen voor het welzijn van moeder en kind.

Omtrent de bevruchting heerscht algemeen het denkbeeld, dat het kind aanwezig is in het sperma van zijn vader en door dezen wordt overgebracht in den schoot zijner moeder. Vraagt men b.v. aan iemand, of hij de groote droogte, de pokken-epidemie, of de aardbeving van toen en toen heeft bijgewoond, dan zal hij, als deze gebeurtenissen vóór zijn geboorte hebben plaats gehad, antwoorden: „Toen ter tijd was ik nog niet door mijn vader in mijn moeder overgebracht”, of „toen was ik nog in de testes van mijn vader”, „of toen was ik nog in de knie-keel van den sprinkhaan”, waarmede dezelfde plaats wordt aangeduid. Een Toradjasche vader, die zijn zoontje wilde aanhalen en met de geslachtsdeelen van het kind ging spelen, zei daarbij: „Ik ga mijn kleinkind eens betasten”.

Intusschen blijft het al of niet krijgen van kinderen een beslissing der goden, en hoe eenvoudig zich de Toradja het bevruchttingsproces ook voorstelt, zoo ongeveer als het be-

zaaien van een akker, toch zal hij onvruchtbaarheid niet steeds aan de vrouw wijten. Wel is kinderloosheid voor den man een aanleiding om van zijn vrouw te scheiden, of voor de vrouw een reden om goed te vinden, dat haar man nog een tweede vrouw neemt, maar men neemt evengoed aan, dat het zaad van den man onvruchtbaar is, of dat de goden reden hebben, om niet toe te staan, dat een echtpaar kinderen krijgt.

De Toradjasche vrouw weet wel uit te maken, wanneer zij zoo ongeveer bevallen moet, maar dikwijls vergist zij zich in haar berekening en verwacht haar kind te vroeg. Gedurende den tijd der zwangerschap ontziet zij zich weinig; zij verwacht veel meer van het in acht nemen van allerlei gebruiken, dan van een verstandige levenswijze, zoolang zij zwanger is. Met zware draagvrachten bergop bergaf loopen, bukken, in de zon werken, ziet men zelfs hoog zwangere vrouwen doen. Vooral slavinnen werden weinig ontzien in den tijd, toen de slavernij nog bestond; de vrouwen van slavenbezitters konden daarentegen zich behoorlijk ontzien en deden dit dan ook, trouwens lang niet alleen in den tijd harer zwangerschap.

Vrouwen, die een kind zoogen en er tegen opzien om weer te bevallen, houden haar kind zoo lang mogelijk aan de borst. Zij gelooven, dat zij niet zwanger zullen worden zoolang als zij nog een zoogkind hebben.

De bepalingen, die gelden tijdens de zwangerschap der vrouw, betreffen voor een deel ook den man. Den aard dier voorschriften kan men uit de volgende voorbeelden leeren kennen: Wanneer een zwangere vrouw met een gevulde draagmand van den akker of uit het bosch komt, moet zij die dadelijk gaan uitpakken. Als zij haar mand een poos lang onuitgepakt liet staan, zou ook de vrucht in haar schoot zich niet haasten om er uit te komen. Gaat de zwangere vrouw zitten op een plaats, die hooger is dan de vloer, zoodat haar beenen naar beneden hangen, dan mag zij niet met de beenen schommelen, want het heen-en-terug gaan dier beenen zou maken, dat het kind in het tijdperk der uit-



drijving niet zijn weg voortzette, maar onderweg bleef steken. Een zwangere vrouw mag niet deelnemen aan den zoo populaireren reidans der Toradjasche mannen en vrouwen, want het meedoen aan 't luidruchtig gezang, dat daarbij hoort, zou het kind maken tot een huilerig en schreeuwerig wicht, iets wat de Toradjasche moeder zeer zenuwachtig zou maken, daar zij zich verplicht voelt, om haar kind bij het minste gehuil aan de borst te leggen, of op een andere wijze te sussen. De zwangere mag ook geen suikerriet kauwen, want dan zou haar kind bij de geboorte dik in de slijm zitten. Gevaarlijk is het ook voor een zwangere vrouw om aan iemand, die niet in engeren zin tot de haren behoort, temeer nog aan een vreemdeling, iets te weigeren. Dit zou bij den ander ontstemming kunnen verwekken, zoodat hij de vrouw of het nog ongeborn kind in stilte zou vervloeken, of door de booze kracht, die er van hem uitgaat, op de eene of andere wijze zou kunnen schaden. Gesteld, iemand vraagt aan een zwangere vrouw om wat sirih of om pinang. Als de vrouw nu zeide, dat zij niets in huis had, zou de vrager boos kunnen worden; daarenboven zou het kunnen zijn, dat er hier of daar nog wat was, zonder dat zij 't wist. En dan zou de wind, die overal komt, het ruiken, of de zon, die overal doorheen schijnt, het kunnen zien. Zij zou dan de schuld van een leugen op zich laden en in dien toestand vatbaar zijn voor een vervloeking van den teleurgestelden gast. Zij antwoordt dus, op een eigenaardigen toon: „Er is nog een heeleboel!” Door den vorm dezer als ontkenning bedoelde bevestiging begrijpt de vrager, dat er geen onwillendheid aanwezig is, maar dat de vrouw zich alleen wil vrijwaren tegen mogelijke kwade gevolgen van een weigering tegen wil en dank. En dan valt hij de vrouw niet meer lastig.

De vader van het te verwachten kind mag niet met zijn vrouw twisten; de gejaagde stemming die hieruit voortkomt, zou het kind te vroeg doen geboren worden. Ook mogen man en vrouw, om dezelfde reden, niet rechtstreeks uit den kookpot eten, want dit is haastig snoepen van het eten, dat



toch eerst behoorlijk dient opgeschept te worden. Als de man in zijn draagsarong een vracht vervoert, moet hij zorgen, dat deze hem niet vóór op den buik komt te hangen, want dan spant de sarong zich strak om zijn nek en dit zou maken, dat de navelstreng zich wond om den hals van het kind, zoodat het zou stikken. De aanstaande vader mag ook geen dier slachten, dan zou zijn kind dood geboren worden. En dan mag hij ook niet deelnemen aan een vischpartij met vergift, want de visch komt daarbij bedwelmd boven drijven en daardoor zou ook zijn kind ontijdig en dood geboren worden.

Behalve de vader van het kind moeten ook de overige huisgenooten der zwangere vrouw zekere dingen in acht nemen. In een Toradjasch huis wonen doorgaans eenige families, omdat één gezin niet genoeg werkkrachten heeft om een geheel huis te bouwen en te onderhouden. Die gezinnen zijn alle familie van elkaar. Ieder nu die het huis binnengaat, moet, zonder onderweg op te houden, de trap opgaan en het huis binnenloopen, om een vlugge en ongestoorde geboorte van het kind te bevorderen. Niemand mag ook vlak vóór de zwangere vrouw heenloopen, om niet het kind den weg naar buiten af te snijden, zooals een slang of hagedis, die vlak voor een wandelaar den weg oversteekt, dezen daarmee een teeken geeft om terug te keeren. En dan mag ook niemand in het huis der zwangere een stuk brandhout, dat reeds aan het eene eind heeft gebrand, met het omgekeerde eind in het vuur steken, want op deze wijze beeldt men twee tegengestelde richtingen af en verhindert dus, dat het kind behoorlijk wordt uitgedreven.

Het spreekt wel van zelf, dat het in acht nemen van al deze maatregelen voortkomt uit een geestesgesteldheid, waarin men niet licht komt tot een meer rationeele wijze van zorgen voor het welzijn van de aanstaande kraamvrouw en haar kind.

De afdeelingen van de verschillende gezinnen, die een Toradjasch huis bewonen, zijn slechts door zeer lage afschei-



dingen aangegeven, zoodat iedereen kan zien, wat bij de andere gezinnen gebeurt. Voor de kraamvrouw wordt meestal een hokje afgeschoten, waarbinnen zij zich terugtrekt, als haar weeën een aanvang nemen. Bevalt de vrouw in de hut, die tijdens de landbouwperiode in den rijstakker is opgericht, dan heeft zij het vrij rustig, maar heeft de bevalling plaats in haar woonhuis in 't dorp, dan gaat alles gewoon zijn gang, en terwijl ieder in- en uitloopt, zit de vrouw op een blok hout, of op een oud hoofdkussen (dat den vorm heeft van een sluimerrol), soms ook op een kokosdop, om te voorkomen, dat zij tijdens de weeën faeces zou ontlasten. Hierdoor zou zij zielestof kwijtraken en dit moet natuurlijk voorkomen worden.

Aan een der dakribben boven haar hoofd heeft men voor de barende een touw opgehangen, waaraan zij zich kan optrekken, om met de weeën mede te werken; van tijd tot tijd gaat zij er ook bij staan. Een paar vrouwen steunen haar in den rug. De moeder of een der tantes van de barende is gewoonlijk bij de zaak tegenwoordig; of haar man er bij is of niet, dat hangt van het toeval af. Mannen worden niet geweerd, maar als zij er niet mee te maken hebben, wonen zij toch het geval niet bij. Bepaalde verloskundigen hebben de Toradja's niet, maar in ieder dorp zijn wel een paar vrouwen, die er voor doorgaan. Zij bepalen zich meestal tot raadgevingen, of wrijven den buik der barende, maar ingrijpen doen zij zoo goed als nooit. De enkele gevallen, die mij zijn medegedeeld van het met de hand verwijderen der placenta, zijn geëindigd met den dood der kraamvrouw, wat waarlijk geen wonder is, want aan het reinigen der handen werd in 't geheel niet gedacht.

Een maatregel die nimmer wordt verzuimd, is het ophangen van takken en bladeren van een paar boomsoorten, die zekeren geur van zich afgeven. Aan het bovineinde der huistrap worden deze geestenverdrijvers aangebracht; door hun geur houden zij de onzichtbare belagers van moeder en kind buitenshuis.

Lijdt de barende aan hevige pijn in den buik op de plaats



van de aanhechting der placenta, dan bewijst dit, dat zij blootstaat aan de aanvallen van den grooten vijand der kraamvrouwen, de in den geheelen O. I. Archipel gevreesden geest pontianak. Om dien geest af te schrikken, hangt men de doornige takken van citroenstruiken boven de trap, waaraan zich de pontianak gemakkelijk kan verwonden. Verder geeft men de barende citroensap te slikken en bespuwt van buiten den buik met dit sap, waarvan de bijtende kracht den pontianak moet afweren.

In een goed bevolkt huis trekt een bevalling natuurlijk zeer de aandacht. Iedereen komt eens kijken en blijft wat zitten praten. De vrouwen geven staaltjes van haar ervaringen, het eene al treffender dan het andere. Sirih pruimen en aardigheden vertellen, opmerkingen aan het adres van 't kind, dat zich laat wachten en bemoedigingen tot de kraamvrouw gericht, moeten den tijd korten. Ook de kinderen staan het geval aan te zien en doen het later in hun spelletjes na.

Als eenig kleedingstuk draagt de barende een oude sarong van geklopte boomschors, waaraan niets te bederven is. De bevalling gaat doorgaans gemakkelijk. Maar als het wat lang duurt, komt er onrust bij al die belangstellenden. Dwarsligging en voetligging tracht men door uitwendige handgrepen om te zetten in hoofdligging, maar toch komen er nogal eens kinderen in voetligging ter wereld. Als dan bij de geboorte de voeten maar naar 't Westen en het hoofd naar 't Oosten is gekeerd, dan is alles in orde. Van de opgaande zon komt het leven; zij doet het slapende menschedom met nieuwe kracht ontwaken, maar de ondergaande zon neemt de zielen der menschen mede, want als de zon is verdwenen vallen de menschen in slaap. Richt het hoofd van 't kind zich naar 't Oosten, dan zal het een lang leven hebben, maar is dit naar 't Westen gericht, dan zal het spoedig sterven. En valt het kind, dat in voetligging wordt geboren, met 't gezicht op den vloer, dan zal een der ouders spoedig sterven, want het kind heeft zijn blik op de onderwereld gericht.

Een kind, dat met een helm wordt geboren, brengt geluk



mee, want als men een gedroogd stukje van dit eivlies brengt op een akker, waar de muizen onder de rijst huishouden, dan zal de helm de oogen der muizen verblinden, zoodat zij de rijst niet meer zien en er geen kwaad meer aan doen. Van iemand, die met een helm is geboren, zegt men ook dat hij onkwetsbaar is.

Laat het kind lang op zich wachten, dan bespuwt men den buik der vrouw met gekauwde kruiden, waarvan de naam op eenige wijze kan aanduiden, dat de planten de kracht bezitten, om de bevalling te bespoedigen, alsof men b.v. ten onzent daarvoor stinkende gouwe gebruikte, om de bevalling gauw te doen plaats hebben, of hondsdrif, omdat drif (al is het een ander woord) herinnert aan draven en voortmaken. Of men strijkt de vrouw, met de bladeren van postelein of andere glibberige planten, van boven naar beneden langs het lichaam en laat dan die bladeren door de vloerlatten op den grond vallen. Daardoor zal de bevalling „glad” verlopen. Ik zag eens een jongen bij zulk een gelegenheid in een der huispalen klimmen met een strik om de voeten; hij liet zich daarop snel naar beneden glijden en gooide toen den strik nog door de vloerlatten heen op den grond. Vaak worden ook manden, kisten en alles wat gesloten is, opengezet, om voor het kind den weg open te maken, of er worden geschenken voor 't kind gereed gezet, om het naar buiten te lokken.

Sterft een vrouw in het kraambed, dan is het zeker, dat zij een gevaarlijk wezen wordt. Is haar kind nog in leven, dan vreest men, dat zij er om zal komen spoken, of des nachts zal komen om het wicht de borst te geven. Men laat dan zulk een kindje ook liefst maar van gebrek omkomen. Ontfermt zich een moedige tante over het schepseltje, en weet zij het kind in 't leven te houden, dan wordt een stuk Spaansch riet doorgekapt; de eene helft wordt door de vloerlatten op den grond gegooid, in de richting der onderwereld, het andere stuk wordt tusschen de daksparen van 't huis gestoken. Zoo wordt de scheiding tusschen moeder en kind voltrokken.



Is het kind geboren, dan durft men de navelstreng niet af te snijden, tenzij eerst de placenta is te voorschijn gekomen. De streng wordt niet altijd afgebonden, voordat men haar doorsnijdt. Dit laatste geschiedt met een scherp bamboe-latje, het primitieve mes der Toradja's. De placenta pakt men in een aarden kookpot, of in een kokosdop en begraaft haar onder den drup van den dakrand, of hangt haar in de takken van een boom. In ieder geval moet zij steeds door den regen worden bevochtigd. Degene, die de placenta wegbrengt, mag niet rechts of links kijken, om te verhoeden dat het pasgeboren kind later scheel zou worden.

Als oudere of jongere tweeling van het kind wordt de nageboorte door de Toradja's niet beschouwd. Ik heb hen nooit een bepaalde voorstelling hooren geven van de betrekking tusschen een jonggeborene en zijn placenta.

Is de bevalling afgelopen, dan wordt de kraamvrouw gewasschen en gaat op haar matje liggen uitrusten. Soms gaat zij denzelfden dag nog naar het water, om zich te baden. In ieder geval houdt zij geen bepaald kraambed, maar laat het van de omstandigheden afhangen, of zij weer spoedig aan haar gewone bezigheden zal gaan, of voorloopig nog rust zal nemen. Maar valt de vrouw spoedig na haar bevalling in slaap, of in zwijm, dan laat men haar niet met rust, maar gilt zoolang den krijgskreet in haar oor, totdat zij ontwaakt of bijkomt. Men vreest, dat heksen of andere boosaardige wezens gedurende den slaap of de bezwijming der kraamvrouw haar lichaam zullen binnendringen.

Verwarming der kraamvrouw is ook vrij algemeen in Midden-Celebes. Zij wordt wel niet aan een zoo formeele uitdrogingskuur onderworpen als in de Minahassa, maar voor haar herstelling houden de meeste Toradjasche stammen het toch voor noodzakelijk, dat zij in de eerste dagen na haar bevalling telkens met den rug naar 't vuur gaan zitten. Men stelt zich voor, dat daardoor opdroogt en dus inkrimpt wat door de zwangerschap opnieuw was uitgerekt en opgezwollen. Ook wordt vaak de buik der kraamvrouw gewreven



met een heet gemaakten steen, die in bladeren is gewikkeld, of met verwarmde boombladeren, die op den buik worden gelegd.

Is de geboorte van het kind bekend geworden, dan komt er natuurlijk druk bezoek van vrouwelijke familieleden, die allen een geschenk meebrengen: wat pisang, een paar eieren, rijst, een kip, of iets van dien aard. Immers de bezoeksters nemen het kindje allen eens in de armen; gewoonlijk zelfs leggen zij het even aan de borst, en nu bewijst het geschenk dat zij dit doen met goede gezindheid en zonder afgunst jegens de kraamvrouw, of ingenomenheid tegen het kind. Komen er vreemden in huis, zelfs als het kind reeds een paar jaar oud is, dan wordt hun verzocht het kind in de armen te nemen en het een geschenk te geven.

De Toradjasche moeders klagen nog al vaak over gebrek aan zog. Aan haar borsten is dan ook dikwijls te zien, dat zij weinig ontwikkeld zijn. Doorgaans duurt het een paar dagen eer het zog begint te vloeien. Onder de middelen, om de zogsecretie op te wekken, behooren gepofte of gekookte mieren, van de groote soort, die op de boomen leeft. Zure amomum-vruchten, met zout, Spaansche peper en kippenvleesch tot soep gekookt, worden met hetzelfde doel gegeten.

Een kind, dat geen melk van de moeder kan krijgen, wordt bij een andere zoogende vrouw ter voeding gegeven, of anders met suikerrietsap, zoeten palmwijn of rijstwater in 't leven gehouden. Zoogverwantschap wordt min of meer gelijk gesteld met bloedverwantschap; althans een meisje en een jongen, die dezelfde zoogster hebben gehad, mogen niet met elkaar trouwen, uit vrees voor de onheilen, die het bedrijven van bloedschande met zich brengt. Waar men wat vrijer denkt over zulk een verbintenis, daar zal men toch in ieder geval het gebruikelijke offer voor de verzoening van bloedschande brengen.

Spenen doet men de kinderen alleen, als er weder een kind verwacht wordt; anders laat men het kind zuigen, tot dat het er vanzelf mede ophoudt. Moet het kind gespeend worden, dan wordt het toevertrouwd aan een vrouwelijke



verwante, die niet in het huis der moeder woont, want de moeder zelf heeft er de kracht niet toe. De speenster stopt het kind van allerlei in den mond en als zij ontdekt heeft, wat in den smaak van het kind valt, is de zaak in een paar dagen gewonnen.

Misgeboorten komen bij de Toradja's weinig voor. Tweelingen zijn niet zeldzaam; ook al zijn de kinderen van verschillend geslacht, men ziet er geen onheil in. Ook van drielingen ken ik eenige gevallen, maar slechts zelden blijven zulke kinderen in 't leven. Met Toradjaschen humor noemde een vrouw, die van een drieling beviel, het eene kind: Muis, het tweede: Rat, en het derde: Nachtdier. Soms merkt de eene of andere wijsneus op, dat een vrouw, die een tweeling of een drieling krijgt, ook met twee of drie mannen heeft te doen gehad, maar zulke scherpzinnigheden worden voor kennisgeving aangenomen.

Het gebruik van afdrijvende middelen is lang geen zeldzaamheid onder de Toradjaschen. De omgang der beide geslachten is tamelijk vrij onder de nog ongetrouwden, maar een bevalling buiten echt stelt de moeder bloot aan bespotting, en daar kan een Toradja al zeer slecht tegen. „Jij hebt je kind bij den weg gevonden”; „jouw kind is je aan den neus gegroeid”; „je hebt zeker je buik door den wind laten bewaaien, zoodat hij zwanger is geworden”; „ja, nu kunt ge alleen uw kind opvoeden, misschien heeft het wel veel vaders, maar geen van hen helpt je”; al zulke opmerkingen moet een ongetrouwde moeder aanhooren. Inderdaad maakt het verzorgen van een kind een ongetrouwde vrouw het leven lastig, en daarom zorgt een ongetrouwde, die het met een man houdt, zooveel mogelijk een bevalling te voorkomen.

Zwangerschap voorkomen is iets, dat de Toradja's niet kennen. Maar men gelooft vast, dat eerst na herhaalde huwelijksgemeenschap zwangerschap kan ontstaan, en durft het dus niet lang achtereen met één man houden. Van de afdrijvende middelen is er een, dat bestaat in het kauwen der bladstelen van *Polyscias nodosa*, die bestaan uit gele-



dingen, welke gemakkelijk afbreken. Deze boom heet dan ook in de Toradja-taal „brekebeen”. Men meent, dat de gevormde vrucht door de kracht van dezen boom zal afbreken. Meer afdoende middelen zijn: den buik knijpen en wrijven, of zelfs er op trappen. Hiermee wordt het gewenschte doel dikwijls bereikt. Vrijgeboren meisjes, die zwanger waren geworden bij slaven, deden haar uiterste best, om de vrucht af te drijven, omdat zij wisten, dat zij om haar misdrijf konden gedood worden. Slavinnen, die wisten dat haar meesters haar kind van haar zouden weghalen, zoodra de moeder de lasten der eerste opvoeding achter den rug had, kwamen er rond voor uit, dat zij steeds hare vrucht afdreven, omdat zij van een kind alleen maar last en nooit genot hadden. Onder de slavenbezitters, waar de kinderen om te bedienen niet zoo noodig zijn als bij de niet-slavenhouders, zagen de vrouwen, uit gemakzucht, vaak tegen bevallen op en deden al het mogelijke om het te voorkomen.

Voor het Toradja-volk zijn thans betere tijden aangebroken. Bevelen van goede bestuurders en raad van waarachtige vrienden des volks zullen op den duur veel kunnen doen om de ellende, die nog op allerlei gebied bestaat, te verhelpen, vooral door het volk zelf tot inzicht te brengen omtrent hetgeen het waarlijk noodig heeft. De lange weg, die daartoe leidt, kan niet haastig worden afgelegd, maar wel in een onafgebroken gang. Daartoe is geduld noodig en vertrouwen, ook in het volk zelf.

---